

Avaimet aina hukassa? Kartan luku mahdoton tehtävä? – Kyse voi olla hahmotushäiriöstä

Eriasteiset hahmottamisen vaikeudet tekevät arjesta selviytymistäistelua. Hahmotushäiriöstä kärsivä saattaa eksyä toistamiseen esimerkiksi parkkihalliin, kun ei hahmota mistä on tullut ja minne kuuluu mennä. Moni saa otsaansa tyhmän tai laiskan leiman.

Jyrki Lyytikä / Yle

Kuvittele tilanne, jossa astut ostoskeskukseen, ja pian havahdut siihen, ettet lainkaan hahmota mistä olet tullut ja minne pitäisi mennä. Missä on auto? Entä avaimet?

Monen ei tarvitse kuvitella. Toistuvasti tällaisiin tilanteisiin joutuu useampi kuin ehkä ajatellaankaan.

Eri asteisista hahmotusvaikeuksista kärsii arviolta 3–6 prosenttia väestöstä. Melkein jokaisessa koululuokassa on siis keskimäärin yksi hahmotushäiriöinen lapsi.

Moni todennäköisesti kärsii häiriöstä tietämättään, sillä ilmiö on vielä varsin tuntematon.

Joissakin tämä saattaa herättää voimakkaitakin tunteita.

– Kokemusaineistossamme ihmiset ovat kertoneet paniikistaan, peloistaan ja siitä, etteivät uskalla liikkua, kun pelkäävät eksyvänsä, sanoo projektitutkija Suvi Ylönen jyvaskyläläisestä Niilo Mäki Instituutista.

Voi näyttäytyä myös sosiaalisena kömpelytenä

Kuka tahansa saattaa olla hetkellisesti hukassa ollessaan esimerkiksi stressaantunut, mutta hahmotushäiriöstä kärsivä saattaa ponnistella kykyjensä ääri rajoilla aivan yksinkertaistenkin asioiden äärellä, jatkuvasti.

Hahmotushäiriö on yleistermi vaikeuksille, jotka johtuvat aivojen poikkeuksellisesta tavasta käsitellä näönvaraista ja tilallista informaatiota.

Tyypillisimmät vaikeudet liittyvät tilan hahmottamiseen, motoriikkaan, matematiikkaan sekä vaikeuksiin ymmärtää kokonaisuuksia.

Hahmottamisvaikeus näyttäytyy myös muina hankaluuksina elämässä, kuten esimerkiksi oppimisvaikeuksina, vaikeutena seurata monipolvista keskustelua tai, harvemmin, [kasvosokeutena](#).

Hahmotushäiriö voi liittyä myös CP-oireyhtymään ja ADHD:hen.

– On paljon esimerkiksi vanhemmista, opettajista ja neuvolan henkilökunnasta kiinni, osataanko lapsen hahmotushäiriö tunnistaa, Suvi

Ylönen sanoo.

Osalla vaikeudet tunnistetaan jo ennen kouluikää, osalla vasta aikuisena. Osan ongelmat saatetaan pistää tyhmyyden, laiskuuden tai saamattomuuden piikkiin.

– Monelle tieto siitä mistä on kyse on tuonut helpotuksen: en olekaan tyhmä tai laiska, Suvi Ylönen sanoo.

"Kartta on minulle vain viivoja paperilla"

Moni häpeää ja peittelee arjen vaikeuksiaan, mutta Niilo Mäki Instituutissa toimistoassistenttina työskentelevä Mari Hakkarainen on valinnut avoimen linjan.

Hänen laaja-alainen hahmottamisvaikeutensa havaittiin neuropsykologisissa testeissä lapsuudessa. Matematiikka oli koulussa vaikeaa. Moni arjen asia tuottaa hänelle hankaluuksia, etenkin navigoiminen paikasta toiseen.

Voi olla, että naisen on helpompi piiloutua kulttuuristen stereotyyppien taakse: olla se "blondi" tai "nainen ratissa"

Suvi Ylönen

– Jos menen vieraaseen paikkaan, ei kartasta ole minulle mitään hyötyä. Se on vain viivoja paperilla, hän sanoo.

Liikkuessaan vieraissa paikoissa Mari Hakkarainen suunnistaa kavereiden, rakennusten ja kävelynavigaattorin avulla. Koulussa hän seurasi mukautettua opetussuunnitelmaa ja nyt työelämässä hän keskittyy yhteen asiaan kerrallaan.

Työyhteisö ei voisi olla ymmärtäväisempi, sillä Niilo Mäki Instituutissa toteutettavassa Hahmottamisen kuntoutus -hankkeessa tutkitaan,

ensimmäisenä Suomessa, miten hahmottamisen vaikeudet näyttäytyvät ihmisten elämässä. Tekeillä on myös tietopankki nettiin.

– Hahmotusvaikeuksia ei varmaan ole aiemmin tutkittu kokemustiedon näkökulmasta sen vuoksi, että tämä on niin monimutkainen ja moniulotteinen asia, joka näyttäytyy niin monella eri tavalla. Tavoitteena on nyt lisätä tietoisuutta, jotta hahmotusvaikeudet tunnistettaisiin paremmin ja jotta hahmotusvaikeuksista kärsivät saisivat tukea ja apua, Suvi Ylönen sanoo.

Neuropsykologiassa hahmotushäiriöt ovat olleet mielenkiinnon kohteena jo pitkään, mutta kokemustiedon näkökulmasta aihetta ei ole aiemmin tarkasteltu.

Nainen voi piiloutua blondivitsin taakse, minne mies?

Suvi Ylönen on haastatellut aineistoonsa yhteensä yli 70 ihmistä, joista osa on opettajia, erityisopettajia ja koulupsykologeja. Vain muutama heistä on mies.

– Jostakin syystä miehiä on ollut vaikeampi tavoittaa. On mielenkiintoinen kysymys, miksi naisten on helpompi kertoa näistä haasteistaan.

– Voi olla, että naisen on helpompi piiloutua kulttuuristen stereotyyppien taakse: olla se "blondi" tai "nainen ratissa". Miehillä ei välttämättä ole vastaavia, millä he voisivat näitä omia heikkouksiaan peitellä, Suvi Ylönen sanoo.

Mari Hakkarainen haluaa tuoda ilmiötä esiin ja hälventää hahmotushäiriöihin liitettyjä ennakkoluuloja.

– Haluan antaa tälle kasvot, jotta jollain voisi joskus olla helpompaa. Jotta kaikki uskaltaisivat olla omia itsejään.

Tunnistitko itsesi yllä olevasta artikkelista? Kerro tarinasi tutkimusta

varten <http://hahku.fi/tutkimus/>